



مجله حقوقی



دوره ۸ - شماره ۲۳ - بهار ۱۴۰۴

- تحلیلی بر مقایسه تغییرات اساسی در مقررات یو.سی.پی ۵۰۰ و یو.سی.پی ۶۰۰
همایون مافی، سودابه اسدیان
عدالت قضایی در قوانین کیفری اسلام
ابوالفتح خالقی، مریم خلیل دخت
تأثیر بیماری‌های فراگیر بر گسترش تروریسم
محسن مولائی فرد، هادی مسعودی قر
بزه دیدگی زنان در خانواده: راهکارها و مبانیت حمایت کیفری از آنان
سیدعلیرضا میرکمالی، زهرا محمودی، امید زینالی
چالش‌ها و راهبردهای اجرایی شدن حجاب و عفاف
محمود حبیبی تپان، ترگس زندی علی آبادی
نقد آیین نامه ماده سوم قانون الزام به ثبت رسمی معاملات اموال غیرمنقول
کوثر نظری، ابراهیم باقوتی
مطالعه تطبیقی اصل حسن‌نیت در حقوق ایران و فرانسه بر پایه اصلاحات ۲۰۱۶
اکبر عظیمی
واکاوی شناسایی حق بر محیط زیست در پرتو اسناد بین المللی و رویه های قضایی
مونا دوانلو
تأملی در روند هوش مصنوعی در پیشگیری از جرم
علی نجفی، سیدمحسن موسوی قر
نابرابری جنسیتی در اشتغال زنان استان سیستان و بلوچستان: بررسی عوامل اجتماعی و سیاسی
ابوالحسن جنتی، زینب هاشمی باغی
نقد و تحلیل تطبیقی ماهیت قراردادهای هوشمند در نظام‌های حقوقی ایران و ایالات متحده آمریکا
امل سلیمانی، مریم اسکندری
تحلیل تطبیقی جرم تصرف عدوانی اموال منقول در حقوق ایران و انگلستان: مبانیت، ارکان و ضمانت های اجرایی
امیرمحمد ماهرخ، سعید بابایی
صلح در حقوق ایران: تحلیل تطبیقی با دیگر راه های حل و فصل اختلافات
محمدباقر پارساپور، اعظم لطفی نیستانک
آثار حقوقی و پیامدهای استناد به قاعده ضرورت در حقوق بین‌الملل
سیدمحمدپیرام بطحایی
تحلیل جرایم مرتبط با زمین خواری در حقوق کیفری ایران و فرانسه
وحید کیومرثی
بررسی خسارت ناشی از خسارت در حقوق ایران و کنوانسیون بیع بین المللی کالا
امیرمحمد توکلی، ستایش حاج رحبیلی طهرانی
مقایسه تحریم‌های یکجانبه و تحریم‌های شورای امنیت: تحلیل حقوقی و پیامدهای فرامرزی
سیدفواد علوی، علی تقی‌زاده، محمدجواد قصابی فرد
جرایم و حوادث ناشی از کار در حقوق ایران و فرانسه
سیمما سوداگر
جایگاه حقوقی کاربرد سلاح های شیمیایی از سوی عراق علیه ایران از منظر حقوق بین الملل
سارا فرزادی مهر، مجتبی نظیف، قاسم مقدمیان، اسماعیل عموری
سیاست جنایی مجازات های جایگزین‌های حبس در جرایم نبروهای مسلح ایالات متحده آمریکا
امیرحسن ابوالحسنی، سیدحبیبی علوی، الهام زارع
قرارداد حمل و نقل کالا در نظام حقوقی ایران و فرانسه
مهشید سادات طبایی، فهیمه طاهرلو
استقرار قوانین هوش مصنوعی در مبارزه با پولشویی و بازیابی دارایی‌ها
علی موید احمدی، امیررضا محمودی
مالکیت مریخ در پرتو معاهده فضای ماورای جو ۱۹۶۷ میلادی: تحلیل حقوقی تعارضات و راهکارها
مهدی قره داغی
تحلیل سیاست کیفری قانونگذار ایرانی در قبال جرایم تروریستی: چالش‌ها و راه کارها
مصطفی رضایی
تعارض اصول حاکم بر اراضی شهری با حقوق مالکانه در نظام حقوقی ایران
سیدمحمدباقر حقایقی، فرزین یزدان پناه، حمیدرضا کناری زاده
بررسی فقهی-حقوقی عدم لزوم ترتیب اثر به شرط حق طلاق زوجه در عقدنامه های نکاح
وحید پارسایی دادرس
جایگاه تفسیر قرارداد در نظام حقوقی ایران
اصلان علیزاده، اسماعیل حسینی
اجرای آرای دیوان داوری ورزش در سطح ملی
سپیده احمدیان فرد
چبران خسارت ضرر شخصی در شبه جرم و مصادیق آن در قوانین کیفری: بررسی حقوقی و قضایی
میثم حسینی زاده
بررسی فقهی و حقوقی لجاج مصنوعی در ایران
فاطمه معزی، هانیه اکبری، هادی روستا



A Jurisprudential and Legal Study of Artificial Insemination in Iran

Fatemeh Moezzi

Bachelor of Law, Dehkade Sabz Salamat University of Applied Sciences, Shiraz, Iran (Corresponding Author)

Hanieh Akbari

Bachelor of Law, Dehkade Sabz Salamat University of Applied Sciences, Shiraz, Iran

Hadi Rosta

PhD in Private Law, Islamic Azad University, Meybod Branch, Meybod, Iran

بررسی فقهی و حقوقی لقاح مصنوعی در ایران

فاطمه معزی

کارشناسی حقوق، دانشگاه علمی کاربردی دهکده سبز سلامت، شیراز، ایران
(نویسنده مسئول)

mzyfatmh7@gmail.com

هانیه اکبری

کارشناسی حقوق، دانشگاه علمی کاربردی دهکده سبز سلامت، شیراز، ایران
han.akbari2025@gmail.com

هادی روستا

دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد میبد، میبد، ایران
hadiroosta60@yahoo.com

Abstract

Artificial insemination, as one of the most advanced assisted reproductive technologies, plays an important role in solving the problem of infertility in couples. However, this technology is associated with numerous jurisprudential and legal issues that require careful and analytical examination. In Iran, considering the influence of jurisprudential and Islamic principles on the legal system, examining this issue is of great importance. This article examines the jurisprudential and legal aspects of artificial insemination in Iran. This research shows that artificial insemination between couples is permissible from a jurisprudential and legal perspective, but the use of a third party's sperm or egg is associated with numerous jurisprudential and legal problems. Using an analytical method and examining jurisprudential and legal sources, this article seeks to answer the question: How can artificial insemination be regulated in Iran in a way that is both consistent with jurisprudential principles and minimizes its legal and ethical problems? The findings of this study show that the lack of clear and precise laws regarding artificial insemination can lead to social, legal, and ethical problems. Therefore, there is a need to formulate more precise laws and increasing public awareness in this field.

Keywords: Artificial Insemination, Iranian Law, Marriage, Couple, Wife.

چکیده

لقاح مصنوعی به عنوان یکی از پیشرفته‌ترین روش‌های کمک‌باروری، نقش مهمی در حل مشکل ناباروری زوجین ایفاء می‌کند. با این حال، این فناوری با مسائل فقهی و حقوقی متعددی همراه است که نیازمند بررسی دقیق است. در ایران، با توجه به تأثیرگذاری اصول فقهی و اسلامی بر نظام حقوقی، بررسی این موضوع از اهمیت بالایی برخوردار است. این پژوهش به بررسی جنبه‌های فقهی و حقوقی لقاح مصنوعی در ایران می‌پردازد. این پژوهش نشان می‌دهد که لقاح مصنوعی بین زوجین از دیدگاه فقهی و حقوقی مجاز است، اما استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم با مشکلات فقهی و حقوقی متعددی همراه است. پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیلی و بررسی منابع فقهی و حقوقی، به دنبال پاسخ به این پرسش است که چگونه می‌توان لقاح مصنوعی را در ایران به گونه‌ای تنظیم کرد که هم با اصول فقهی همخوانی داشته باشد و هم مشکلات حقوقی و اخلاقی آن به حداقل برسد؟ یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که عدم وجود قوانین دقیق و روشن درباره لقاح مصنوعی می‌تواند منجر به بروز مشکلات اجتماعی، حقوقی و اخلاقی شود. بنابراین، نیاز است که قوانین دقیق‌تری تدوین شود و آگاهی عمومی در این زمینه افزایش یابد.

واژگان کلیدی: لقاح مصنوعی، حقوق ایران، ازدواج،

زوج، زوجه.

ارجاع:

معزی، فاطمه؛ اکبری، هانیه؛ روستا، هادی؛ (۱۴۰۴)، بررسی فقهی و حقوقی لقاح مصنوعی در ایران: بررسی حقوقی و قضایی، تمدن حقوقی، شماره ۲۳.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.



CC BY-NC-SA



مقدمه

تمایل انسان برای بهره‌مندی از نعمت فرزند قابل توجه است و هر آدمی ذاتاً در جست‌وجوی داشتن فرزندی است که به او دلبستگی داشته و خود را در وی دریابد و بدین ترتیب تداوم نسل و حیات قوام پذیرد. یکی از نگرانی‌هایی که همواره در طول تاریخ، زندگی شخصی و اجتماعی آدمیان را تحت تأثیر قرار داده، ناتوانی‌های جنسی و عدم امکان باروری زنان و مردان بوده است. این نگرانی هم اینک به کمک انواع مختلفی از روش‌های تلقیح مصنوعی به‌طور عمده کاهش یافته است. تلقیح مصنوعی، پدیده‌ای نوین است که می‌تواند موانع بارداری را مرتفع و در تولید نسل به زوجین، کمکی شایان کند. آشکار است که رفع این موانع تا چه حد در سلامت روحی، حفظ نزدیکی عاطفی زوجین و بقای بنیاد خانواده مؤثر است. باین‌حال، قابل توجه است که مانند هر فناوری دیگری، روش‌های گوناگون تلقیح مصنوعی، خود موجب دشواری‌های نظری و عملی شده و پرسش‌هایی را برانگیخته است. غالب این پرسش‌ها از حیطه پزشکی فراتر رفته و در زمینه‌های اخلاق، حقوق و فقه نیز بروز یافته‌اند (ریاضت، ۱۳۹۱، ۷۸).

دستیابی به تکنیک باروری‌های آزمایشگاهی در حوزه علم پزشکی، این امکان را فراهم آورده است که جنین آزمایشگاهی متعلق به اشخاص ثالث، برای باروری اشخاص نابارور مورد استفاده قرار گیرد. عدم اطلاع کودک حاصل از باروری به شیوه اهدای جنین از هویت پدر و مادر ژنتیکی خود و ناشناس بودن متقابل هویت اهداءکننده و اهداءگیرنده نسبت به همدیگر، با عناوین بی‌نام بودن یا محرم‌انگی اهداء و

رازداری توصیف می‌شود (محمودی باردئی، ۱۳۸۹، ۳۶). لقاح مصنوعی از دو نظر مورد توجه قرار می‌گیرد: یکی از نظر حکم تکلیفی که مربوط به جواز یا عدم جواز و ممنوعیت لقاح است؛ دیگری از نظر حکم وضعی درباره طفلی که از آن به وجود می‌آید. یعنی این پرسش مطرح است که چنین طفلی ملحق به پدر و مادر طبیعی خود است؟ یا ملحق به هیچ یک نیست و به آن‌ها تعلق ندارد؟ (ملک زاده، ۱۳۸۷، ۸۴)

پژوهش‌های موجود نشان می‌دهند که لقاح مصنوعی بین زوجین از دیدگاه فقهی و حقوقی مجاز است، اما استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم با مشکلات فقهی و حقوقی متعددی همراه است (مصطفوی و پاکدامن، ۱۳۵۸). در بخش فقهی، دیدگاه‌های فقها، به ویژه فقها شیعه، درباره انواع مختلف لقاح مصنوعی بین زوجین و با استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش حقوقی، قوانین موجود در نظام حقوقی ایران، از جمله قانون مدنی، قانون حمایت از حقوق بیماران و مقررات مربوط به بانک‌های اسپرم و تخمک، تحلیل شده است. هدف از انجام این پژوهش، بررسی جنبه‌های فقهی و حقوقی لقاح مصنوعی در ایران و ارائه پیشنهاداتی برای بهبود وضعیت موجود است. این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش است که چگونه می‌توان لقاح مصنوعی را در ایران به گونه‌ای تنظیم کرد که هم با اصول فقهی همخوانی داشته باشد و هم مشکلات حقوقی و اخلاقی آن به حداقل برسد؟

۱- مفهوم لقاح مصنوعی

لقاح مصنوعی به‌عنوان یکی از روش‌های نوین و پیشرفته در زمینه باروری و درمان ناباروری زوجین، فرایندی است که طی آن اسپرم مرد به‌صورت مصنوعی به رحم زن منتقل می‌شود تا حاملگی ایجاد شود. این روش به دو شکل اصلی انجام می‌شود: استفاده از اسپرم همسر و استفاده از اسپرم اهدایی از فرد سوم. لقاح مصنوعی می‌تواند در موارد مختلفی مورد استفاده قرار گیرد. به‌عنوان مثال، در مواردی که ناباروری مردان به دلیل مشکلاتی مانند تعداد کم اسپرم یا کیفیت پایین آن وجود دارد، این روش می‌تواند به‌عنوان یک راهکار مؤثر مطرح شود. همچنین، مشکلات تولید مثل زنان، نظیر اختلالات هورمونی یا انسداد لوله‌های فالوپ، نیز می‌تواند از دلایل استفاده از این روش باشد. علاوه بر این، در مواردی که خطر انتقال بیماری‌های ژنتیکی به فرزندان وجود دارد، لقاح مصنوعی می‌تواند به زوجین کمک کند تا با استفاده از اسپرم یا تخمک اهدایی، از بروز این مشکلات جلوگیری کنند.

از دیدگاه فقه اسلامی، لقاح مصنوعی تنها در صورتی مجاز است که در چهارچوب ازدواج شرعی انجام شود و با رضایت کامل هر دو طرف همسران همراه باشد. این موضوع به دلیل اهمیت حفظ حرمت زناشویی و روابط خانوادگی در اسلام بسیار حائز اهمیت است. باین حال، استفاده از اسپرم یا تخمک افراد خارج از زوجین، به دلیل نقض حرمت زناشویی و ایجاد ابهام در هویت فرزندان، غالباً غیرمجاز تلقی می‌شود. این مسئله به ویژه در جوامع اسلامی که به اصول و قواعد شرعی پایبند هستند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در حقوق ایران نیز، لقاح مصنوعی به عنوان یکی از روش‌های نوین درمانی مورد توجه قرار گرفته است. باین حال، این موضوع نیازمند تنظیم قوانین دقیق و جامع است که ضمن حمایت از حقوق زوجین و فرزندان، با مبانی فقهی و اخلاقی جامعه نیز هماهنگ باشند. به عنوان مثال، باید به این نکته توجه شود که فرزندان متولد شده از این روش چه حقوقی دارند و چگونه می‌توان هویت قانونی آن‌ها را تعیین کرد.

علاوه بر این، چالش‌هایی مانند تأمین حقوق اقتصادی و عاطفی فرزندان متولد شده از لقاح مصنوعی، و همچنین تعیین مسئولیت مدنی طرفین در صورت بروز مشکلات، نیازمند توجه ویژه در قوانین و مقررات است. این چالش‌ها می‌توانند شامل مسائل مربوط به نفقه، سرپرستی و حق وراثت باشند. به همین دلیل، تدوین قوانین و مقررات جامع و شفاف در این زمینه ضروری است تا از حقوق تمامی طرفین، به ویژه فرزندان، به خوبی حمایت شود. در نهایت، با توجه به پیشرفت‌های علمی و فناوری در زمینه باروری، لازم است که جامعه و نهادهای قانونی به طور مستمر به بررسی و به‌روزرسانی قوانین و مقررات مربوط به لقاح مصنوعی بپردازند تا بتوانند به نیازهای زوجین و فرزندان متولد شده از این روش پاسخ دهند و از بروز مشکلات حقوقی و اخلاقی جلوگیری کنند.

۲- جایگاه لقاح مصنوعی در فقه اسلامی

لقاح مصنوعی به عنوان یک روش نوین در علم پزشکی و باروری، در سال‌های اخیر توجه بسیاری از پژوهشگران و فقها را به خود جلب کرده است. این فناوری، به ویژه در جوامع اسلامی، با چالش‌های فقهی و اخلاقی متعددی مواجه است. در فقه اسلامی، به ویژه فقه شیعه، به طور مستقیم به موضوع لقاح مصنوعی پرداخته نشده است، زیرا این فناوری در دوران شکل‌گیری مبانی فقهی وجود نداشته است. باین حال، فقها با استفاده از استدلال‌های عقلی و شرعی، به بررسی این موضوع پرداخته و نظرات مختلفی را در این زمینه ارائه داده‌اند.

در این راستا، لقاح مصنوعی بین زوجین که شامل استفاده از اسپرم مرد و تخمک زن است، معمولاً از سوی فقها مجاز شمرده می‌شود. این مجاز شمردن به دلایل متعددی از جمله حفظ نسل و عدم نقض حرمت زناشویی است. در مقابل، استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سومی در فرایند لقاح مصنوعی، به دلیل اختلاط نسب و شباهت به زنا، معمولاً ممنوع اعلام شده است. با توجه به تنوع دیدگاه‌ها در میان فقهای شیعه و اهل سنت، این موضوع نیازمند بررسی دقیق و عمیق‌تری است تا بتوان به یک درک جامع از جایگاه لقاح مصنوعی در فقه اسلامی دست یافت.

۲-۱- مبانی فقهی لقاح مصنوعی

در حالتی که لقاح مصنوعی بین زوجین صورت گیرد و اسپرم مرد و تخمک زن استفاده شود، این عمل معمولاً از سوی فقها مجاز شمرده می‌شود. دلایل این مجاز شمردن عبارتند از: یکی از اصول اساسی در فقه اسلامی، تأکید بر حفظ نسل و تولید مثل است. اسلام به‌عنوان دینی جامع و کامل، همواره به اهمیت خانواده و ادامه نسل توجه ویژه‌ای داشته است. در روایات متعددی، ازدواج و تولید مثل به‌عنوان ارزش‌های اخلاقی و دینی مورد تشویق قرار گرفته‌اند. ناباروری در بسیاری از موارد، نه تنها یک مشکل پزشکی، بلکه یک معضل اجتماعی و روانی برای زوجین است. لقاح مصنوعی می‌تواند به زوجین کمک کند تا با استفاده از فناوری‌های پیشرفته، به آرزوی داشتن فرزند دست یابند. از دیدگاه فقهی، هرگونه روشی که به حفظ نسل و ادامه زندگی خانوادگی کمک کند، تا زمانی که با اصول شرعی همخوانی داشته باشد، مجاز است (مصطفوی و پاکدامن، ۱۳۵۸، ۳۵). علاوه بر این، حفظ نسل نه تنها به معنای تولید مثل فیزیکی است، بلکه شامل حفظ ارزش‌های خانوادگی و اجتماعی نیز می‌شود. لقاح مصنوعی بین زوجین، ضمن حل مشکل ناباروری، به تقویت پیوندهای خانوادگی و افزایش ثبات خانواده نیز کمک می‌کند. این موضوع از دیدگاه فقهی و اجتماعی، ارزشمند و قابل تحسین است.

یکی دیگر از دلایل مجاز شمرده شدن لقاح مصنوعی بین زوجین، عدم نقض حرمت زناشویی است. در اسلام، ازدواج به‌عنوان پیمانی مقدس و قراردادی مشروع شناخته می‌شود که زوجین حق دارند تا از یکدیگر به‌طور مشروع بهره‌مند شوند. این حق شامل رابطه جنسی و استفاده از اعضای تناسلی یکدیگر نیز می‌شود. بنابراین، در صورتی که لقاح مصنوعی بین زوجین انجام شود و اسپرم مرد و تخمک زن استفاده شود، هیچ

نوع اختلاطی با افراد خارج از زوجین وجود ندارد و این عمل با حرمت زناشویی در تضاد نیست.

اگر اسپرم یا تخمک فرد سومی در فرایند لقاح مصنوعی استفاده شود، این عمل توسط فقها معمولاً ممنوع شمرده می‌شود. دلایل این منع عبارتند از: یکی از مهم‌ترین دلایل منع لقاح مصنوعی با استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم، مشکل اختلاط نسب است. در این حالت، نسب جنین به زوجین اصلی ارتباطی ندارد و این موضوع می‌تواند منجر به مشکلات اجتماعی و حقوقی متعددی شود. در فقه اسلامی، نسب به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی هویت فردی و اجتماعی در نظر گرفته می‌شود. نسب، نه‌تنها به معنای رابطه خونی است، بلکه شامل حقوق و تعهدات اجتماعی، اخلاقی و حقوقی نیز می‌شود. مشکلات اجتماعی: در صورت استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم، نسب جنین به زوجین اصلی ثابت نمی‌شود. این موضوع می‌تواند باعث ایجاد تنش‌های خانوادگی و اجتماعی شود. به‌عنوان مثال، جنین ممکن است در آینده با شک و تردید درباره هویت خود مواجه شود و این موضوع می‌تواند بر سلامت روانی او تأثیر منفی بگذارد.

مشکلات حقوقی: از نظر حقوقی، تعیین ولایت والدین بر جنین و ارث‌بری از جمله مسائلی هستند که در صورت استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم، پیچیده می‌شوند. قانون مدنی ایران، طبق ماده ۱۱۷۳، نسب جنین را به زوجینی ثابت می‌داند که ازدواج شرعی بین آن‌ها وجود داشته باشد. اما در صورت استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم، این قاعده نقض می‌شود و نسب جنین به زوجین اصلی ثابت نمی‌شود (محممدی باردئی، ۱۳۸۹، ۳۸). این موضوع می‌تواند منجر به اختلافات حقوقی درباره ولایت والدین، ارث‌بری و حتی مسئولیت‌های مالی شود.

بروز ابهام در هویت فرزند: در جوامع اسلامی، نسب به‌عنوان یکی از اصول اساسی هویت فردی در نظر گرفته می‌شود. استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم می‌تواند باعث ایجاد ابهام در هویت فرزند شود و این موضوع می‌تواند به مرور زمان به مشکلات اجتماعی و اخلاقی منجر شود. نقض حرمت زناشویی: در اسلام، ازدواج به‌عنوان پیمانی مقدس شناخته می‌شود که به زوجین حق دارد تا از یکدیگر به‌طور مشروع بهره‌مند شوند. استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم، به نوعی نقض حرمت زناشویی تلقی می‌شود، زیرا این عمل به معنای ورود ژنتیک فردی خارج از زوجین به رابطه آن‌ها است. تأکید بر اصل شفافیت نسب: از دیدگاه فقهی، نسب باید به‌طور واضح و مشخص به زوجین شرعی بازگردد. استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم،

این اصل را نقض می‌کند و به نوعی شبیه به زنا تلقی می‌شود. فقها شیعه و اهل سنت، به‌طور کلی، استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم را ممنوع می‌دانند، زیرا این عمل با اصول شرعی و اخلاقی در تضاد است. استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم، علاوه بر مشکلات فقهی و حقوقی، می‌تواند منجر به مشکلات اخلاقی و انسانی نیز شود. بروز تعارضات اخلاقی: استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم می‌تواند باعث بروز تعارضات اخلاقی در خانواده شود. به‌عنوان مثال، زوجین ممکن است در آینده با احساساتی مانند غرور، حسادت یا عدم پذیرش فرزند مواجه شوند. این موضوع می‌تواند به تنش‌های خانوادگی و حتی طلاق منجر شود. نقض حقوق فرزند: فرزند حاصل از لقاح مصنوعی با استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم، حق دارد که نسب خود را به‌طور واضح و مشخص بداند. اما در این حالت، نسب فرزند به زوجین اصلی ثابت نمی‌شود و این موضوع می‌تواند به نوعی نقض حقوق فرزند تلقی شود. بروز مشکلات روانی: فرزند حاصل از لقاح مصنوعی با استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم، ممکن است در آینده با شک و تردید درباره هویت خود مواجه شود. این موضوع می‌تواند بر سلامت روانی او تأثیر منفی بگذارد و باعث ایجاد مشکلات روانی شود.

۲-۲- نقض اصول فقهی و اخلاقی

فقها اسلامی، به ویژه فقها شیعه، همواره به نقش اصول فقهی و اخلاقی در حل مشکلات انسانی تأکید کرده‌اند. استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم، به دلیل نقض اصول فقهی و اخلاقی، معمولاً ممنوع شمرده می‌شود. این عمل، ضمن نقض حرمت زناشویی، به نوعی شبیه به زنا تلقی می‌شود و از نظر فقهی و اخلاقی مورد انکار قرار می‌گیرد. دیدگاه فقها شیعه: فقها شیعه معمولاً لقاح مصنوعی بین زوجین را مجاز می‌دانند، اما استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم را ممنوع می‌شمارند. دیدگاه فقها اهل سنت: فقها اهل سنت نیز به‌طور کلی لقاح مصنوعی بین زوجین را مجاز می‌دانند، اما درباره استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم نظرات مختلفی وجود دارد.

۳- جایگاه لقاح مصنوعی در نظام حقوقی ایران

لقاح مصنوعی به‌عنوان یکی از روش‌های نوین درمان ناباروری زوجین، در نظام حقوقی ایران با توجه به قوانین موجود و مبانی فقهی و اخلاقی مورد بررسی قرار می‌گیرد. این روش همچنان موضوع بحث‌های

حقوقی و فقهی است که نیازمند تنظیم قوانین دقیق‌تر و جامع‌تر است. در ادامه به بررسی جایگاه لقاح مصنوعی در چند محور اصلی نظام حقوقی ایران پرداخته می‌شود.

۳-۱- منشور حقوق بیمار در ایران

بر اساس منشور حقوق بیمار در ایران، بیماران حق دارند که از تمامی خدمات درمانی موجود بهره‌مند شوند. این شامل خدمات مرتبط با لقاح مصنوعی نیز می‌شود، البته با رعایت ضوابط اخلاقی و فقهی. حق دسترسی به خدمات درمانی: زوجینی که با مشکل ناباروری مواجه هستند، می‌توانند از خدمات لقاح مصنوعی به‌عنوان بخشی از حقوق خود بهره‌مند شوند. این موضوع به‌ویژه در مواردی که لقاح طبیعی به دلایل پزشکی امکان‌پذیر نیست، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. رعایت اصول اخلاقی و فقهی: ارائه خدمات لقاح مصنوعی باید با رعایت اصول اخلاقی و فقهی همراه باشد. به‌عنوان مثال، استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم بدون رضایت کامل زوجین غیرمجاز است. این مسئله به‌طور خاص در قوانین ایران مورد تأکید قرار گرفته است.

۳-۲- قانون مدنی

طبق ماده ۱۱۷۳ قانون مدنی، نسب اولاد به پدر و مادری ثابت می‌شود که ازدواج شرعی بین آنها وجود داشته باشد. این ماده از قانون مدنی نقش مهمی در تعیین وضعیت حقوقی فرزندان متولد شده از طریق لقاح مصنوعی دارد. اگر لقاح مصنوعی بین زوجین انجام شود، نسب جنین به زوجین ثابت می‌شود. این موضوع به این معنا است که فرزند از تمام حقوق قانونی و اجتماعی برخوردار خواهد بود. اگر از اسپرم یا تخمک فرد سوم استفاده شود، نسب جنین به زوجین اصلی ثابت نمی‌شود. این موضوع می‌تواند منجر به مشکلات حقوقی شود، از جمله: عدم تعیین هویت قانونی والدین؛ مشکلات مربوط به حقوق ارث؛ چالش‌های اجتماعی و اخلاقی مرتبط با هویت زیستی فرزند.

۳-۳- قوانین مربوط به بانک‌های اسپرم و تخمک

در ایران، بانک‌های اسپرم و تخمک تحت نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی فعالیت می‌کنند. این بانک‌ها موظفند که از استانداردهای اخلاقی و فقهی پیروی کنند. قوانین مربوط به این بانک‌ها شامل موارد زیر است: ممنوعیت استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم: به‌طور کلی، استفاده از اسپرم

یا تخمک فرد سوم در ایران ممنوع است. این مسئله به دلیل نقض حرمت زناشویی و مشکلات حقوقی و اخلاقی مرتبط با آن است. استفاده در موارد خاص و با رضایت کامل زوجین: در برخی موارد خاص، مانند ناباروری دائمی یکی از زوجین، استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم ممکن است مجاز شمرده شود. اما این موضوع باید با رضایت کامل زوجین و تحت نظارت قوانین و مقررات انجام شود.

۴- چالش‌های فقهی و حقوقی لقاح مصنوعی

لقاح مصنوعی به عنوان یک روش نوین باروری، با چالش‌های فقهی و حقوقی متعددی مواجه است که در این پژوهش به تحلیل این چالش‌ها پرداخته می‌شود.

۴-۱- چالش‌های فقهی لقاح مصنوعی

یکی از اصلی‌ترین چالش‌های فقهی لقاح مصنوعی، تعیین مشروعیت شرعی آن است. این موضوع شامل دو شرط اساسی است. وجود عقد شرعی: انجام لقاح مصنوعی تنها در صورتی مجاز است که بین زوجین عقد شرعی وجود داشته باشد. این شرط به عنوان یکی از ضروریات فقهی برای مشروعیت لقاح مصنوعی تلقی می‌شود (رضانیا معلم، ۱۳۸۳). در لقاح مصنوعی، هویت زیستی فرزند به وضوح مشخص است و هیچ ابهامی در مورد والدین زیستی او وجود ندارد. این موضوع از دیدگاه فقهی بسیار مهم است، زیرا فرزند متولد شده از این روش، از نظر حقوقی و قانونی، به طور کامل حقوق فرزند شرعی را دارد. تعیین هویت قانونی فرزند و اطمینان از این که اطلاعات مربوط به والدین زیستی او در دسترس باشد، از ضروریات فقهی است.

از دیدگاه فقهی، اخلاق اسلامی نقش مهمی در تصمیم‌گیری درباره انجام لقاح مصنوعی ایفاء می‌کند. این روش باید به گونه‌ای انجام شود که از ایجاد هرگونه حرج یا مشکل اجتماعی جلوگیری شود؛ حرمت و حریم شخصی زوجین رعایت شود؛ از سوءاستفاده احتمالی از این فناوری جلوگیری شود (رضانیا معلم، ۱۳۸۶).

۴-۲- چالش‌های حقوقی لقاح مصنوعی

یکی از اصلی‌ترین چالش‌های حقوقی لقاح مصنوعی، تعیین مشروعیت قانونی آن است. انجام لقاح مصنوعی تنها در صورتی مجاز است که بین زوجین عقد شرعی و قانونی وجود داشته باشد (رضانیا معلم،

۱۳۸۶). لقاح مصنوعی، هویت زیستی فرزند به‌وضوح مشخص است و هیچ ابهامی در مورد والدین زیستی او وجود ندارد. این موضوع از دیدگاه حقوقی بسیار مهم است، زیرا فرزند متولد شده از این روش، از نظر حقوقی و قانونی، به‌طور کامل حقوق فرزند شرعی را دارد.

تعیین حقوق زوجین و فرزندان متولد شده از این روش یکی از مهم‌ترین چالش‌های حقوقی لقاح مصنوعی است. این حقوق شامل: حقوق هویتی: تعیین هویت قانونی فرزندان و اطمینان از این که اطلاعات مربوط به والدین زیستی آنان در دسترس باشد. حقوق اقتصادی و عاطفی: تأمین نیازهای مالی و عاطفی فرزندان به‌طور منصفانه و بدون تبعیض.

در صورت بروز مشکلات در فرایند لقاح مصنوعی، تعیین مسئولیت مدنی و جزایی طرفین می‌تواند به چالش کشیده شود. این مشکلات ممکن است شامل اشتباهات پزشکی: خطاهای احتمالی در فرایند لقاح مصنوعی که می‌تواند به آسیب‌های جسمی یا روانی منجر شود. سوءاستفاده از فناوری: استفاده از این فناوری بدون رضایت کامل طرفین یا به‌صورت غیرقانونی. تعیین مسئولیت در صورت شکست: در صورت عدم موفقیت فرایند لقاح مصنوعی، تعیین مسئولیت طرفین در قبال عواقب ناشی از این شکست می‌تواند به چالش‌های حقوقی منجر شود.

نتیجه

لقاح مصنوعی به‌عنوان یک روش نوین و پیشرفته در درمان ناباروری، در ایران با چالش‌های فقهی و حقوقی متعددی مواجه است. این فناوری، اگرچه می‌تواند به زوجین کمک کند تا به آرزوی داشتن فرزند دست یابند، اما نیازمند بررسی دقیق و تنظیم قوانین جامع و شفاف است تا از بروز مشکلات اجتماعی، حقوقی و اخلاقی جلوگیری شود. از دیدگاه فقهی، لقاح مصنوعی بین زوجین که شامل استفاده از اسپرم و تخمک خود آن‌ها است، معمولاً مجاز شمرده می‌شود. این مجاز شمرده به دلایل مهمی از جمله حفظ نسل و عدم نقض حرمت زناشویی است. در مقابل، استفاده از اسپرم یا تخمک فرد سوم به دلیل اختلاط نسب و شبهات به زنا، معمولاً ممنوع اعلام شده است. این موضوع نه تنها به چالش‌های فقهی منجر می‌شود، بلکه می‌تواند به مشکلات هویتی و اجتماعی برای فرزندان متولد شده از این روش نیز منجر

گردد. در سطح حقوقی، قوانین موجود در ایران به‌طور کامل و جامع به موضوع لقاح مصنوعی نپرداخته‌اند. این کمبود می‌تواند منجر به بروز مشکلاتی در تعیین هویت قانونی فرزندان، حقوق ارث و مسئولیت‌های مدنی و جزایی طرفین شود. به‌ویژه، عدم تعیین واضح حقوق زوجین و فرزندان متولد شده از این روش، می‌تواند به اختلافات حقوقی و اجتماعی منجر شود.

این پژوهش نشان می‌دهد که برای بهبود وضعیت موجود، نیاز به تدوین قوانین دقیق‌تر و جامع‌تر در زمینه لقاح مصنوعی وجود دارد. این قوانین باید ضمن حمایت از حقوق زوجین و فرزندان، با مبانی فقهی و اخلاقی جامعه نیز هماهنگ باشند. همچنین، افزایش آگاهی عمومی در این زمینه و توجه به ابعاد اخلاقی و اجتماعی این موضوع، می‌تواند به کاهش چالش‌ها و مشکلات مرتبط با لقاح مصنوعی کمک کند. در نهایت، با توجه به پیشرفت‌های علمی و فناوری در زمینه باروری، لازم است که نهادهای قانونی و اجتماعی به‌طور مستمر به بررسی و به‌روزرسانی قوانین و مقررات مربوط به لقاح مصنوعی بپردازند تا بتوانند به نیازهای زوجین و فرزندان متولد شده از این روش پاسخ دهند و از بروز مشکلات حقوقی و اخلاقی جلوگیری کنند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- رضانیامعلم، محمدرضا، ۱۳۸۶، **باروری‌های پزشکی از دیدگاه فقه و حقوق**، چاپ دوم، قم، انتشارات بوستان کتاب.

- ریاضت، زینب، ۱۳۹۱، **چالش‌های فقهی، حقوقی و اخلاقی تلقیح مصنوعی و رویارویی با حق باروری زوجین نابارور، فصلنامه حقوق پزشکی**، شماره ۲۰.

- محمدی باردئی، احمد، ۱۳۸۹، اهدای جنین در حقوق ایران؛ پیدا یا پنهان؟، **مجله حقوقی دادگستری**، شماره ۷۲.

- مصطفوی، جلال و پاکدامن، ابوالقاسم، ۱۳۵۸، **مقایسه طب قدیم ایران با پزشکی نوین**، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

- ملک زاده، فهیمه، ۱۳۸۷، بررسی مسئله لقاح مصنوعی با رویکرد فقهی - حقوقی، **فصلنامه فقه و حقوق خانواده**، شماره ۴۸.

An Analysis of Key Changes in UCP 500 Compared to UCP 600

Homayoun Mafi, Sodabeh Asadian

Judicial Justice in Islamic Criminal Laws

Abolfath Khaleghi, Maryam Khalil Dokht

The Effects of the Pandemic on the Expansion of Terrorism

Mohsen Molaei Fard, Hadi Masoudi Far

Female Victimization Within the Family: Strategies and Foundations for Criminal Protection

Sayyed Alireza Mirkamali, Zahra Mahmoudi, Omid Zeynali

Challenges and Strategies for Implementing Hijab and Chastity

Mahmoud Habibi Tabar, Narges Zandi Aliabadi

Criticism of the Regulations of Article 3 of the Law on the Obligation to Officially Register Real Estate Transactions

Kousar Nazari, Ebrahim Yaghouti

A Comparative Study of the Principle of Good Faith in Iranian and French Law Based on the 2016 Reforms

akbar azimi

Recognition of the Right to the Environment in the Light of International Documents and Judicial Procedures

Mona Davanlou

Reflection on the Trend of Artificial Intelligence in Crime Prevention

Ali Najafi, Sayyed Mohsen Mousavi Far

Feasibility of Criminal and Legal Prosecution of Government Officials in Violation of Citizens' Right to Health

Abolhasan Jannati, Zainab Hashemi Baghi

A Comparative Critique and Analysis of the Nature of Smart Contracts in the Legal Systems of Iran and the United States of America

Amal Solimani, Maryam Eskandari

Comparative Analysis of the Crime of Aggressive Possession of Movable Property in Iranian and English Law:

Principles, Elements and Enforcement Guarantees

Amir Mohammad Mahrokh, Saeid Babaei

Peace Within Iran's Laws, a Comparative Analysis with Other Ways of Dispute Resolution

Mohammadbagher Parsa Pour, Azam Lotfi Neyestanek

Legal Effects and Consequences of Invoking the Rule of Necessity in International Law

Sayyed Mohammad Pedram Bathaei

Analysis of Crimes Related to Speculation Iranian and French Criminal Law

Vahid Kioumars

Comparative Study of Damage Caused by Damage in Iranian Law and International Sale of Goods Convention

Amirmohammad Tavakoli, Setayesh Haj Rajabali Tehrani

A Comparative Analysis of Unilateral Sanctions and Security Council Sanctions: Legal Analysis and Extraterritorial Implications

Sayyed Foad Alavi, Ali Taghi Zadeh, Mohammad Javad Ghasabi Fard

Crimes and Accidents Arising from Work in Iranian and French Law

Sima Soudagar

The Legal Status of the Use of Chemical Weapons by Iraq Against Iran from the Perspective of International Law

Sara Farzadi Mehr, Mojtaba Nazif, Qasim Moghadamian, Esmail Amouri

Criminal Policy Alternatives to Imprisonment in Crimes of the United States Armed Forces

Amirhasan Abolhasani, Sayyed Yahya Alavi, Elham Zare

Contract for the Carriage of Goods in the Legal Systems of Iran and France

Mahshid Sadat Tabaei, Fahimeh Taherloo

Establishing Rules of Artificial Intelligence in Combating Money Laundering and Asset Recovery

Ali Moyed Ahmadi, Amirreza Mahmoudi

Ownership of Mars from the Perspective of the 1967 Outer Space Treaty: Legal Analysis of Conflicts and Solutions

Mahdi Gharedaqui

Analysis of the Iranian Legislator's Criminal Policy Against Terrorist Crimes: Challenges and Solutions

Mostafa Rezaei

Conflict of Principles Governing Urban Lands with Property Rights in the Iranian Legal System

Sayyed Mohammadbagher Haghighyeghi, Farzin Yazdan Panah, Hamidreza Konari Zhadeh

A Jurisprudential-Legal Analysis of the Non-Enforceability of the Wife's Right to Divorce Clause in Marriage Contracts

Vahid Parsaei Daadras

The Position of Contract Interpretation in the Iranian Legal System

Aslan Alizadeh, Esmail Hoseini

Implementing the Decisions of the Court of Arbitration for Sport at the National Level

Sepideh Ahmadian Fard

Compensation for Personal Loss in Quasi-Crimes and its Examples in Criminal Laws: A Legal and Judicial Review

Meysam Hasani Zadeh

A Jurisprudential and Legal Study of Artificial Insemination in Iran

Fatemeh Moezzi, Hanieh Akbari, Hadi Roustaei